

УДК 347.78.01

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.16>

ЗДІЙСНЕННЯ І ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ (В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ)

Еннан Р.Є.,
*кандидат юридичних наук,
доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права,
Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент Інституту інтелектуальної власності НУ «ОЮА»,
магістр інтелектуальної власності
ORCID: 0000-0002-4727-1532*

Еннан Р.Є. Здійснення і захист авторських прав у цифровому середовищі (в мережі Інтернет).

У статті розглядаються окремі проблемні аспекти щодо здійснення і захисту авторських прав у цифровому середовищі (в мережі Інтернет). Встановлено, що цифрова сфера (цифрове середовище, мережа Інтернет) розвивається швидкими темпами та є особливо актуальною щодо використання і захисту прав інтелектуальної власності. Доведено, що розвиток цифрової сфери (цифрового середовища, Інтернету) призвів до появи новітніх об'єктів (зокрема, мультимедійних і цифрових творів), нових форм творчості, нових комунікаційних носіїв (форм комунікації), в тому числі інтерактивного середовища. Доведено, що у зв'язку з розвитком високих технологій, появою нових об'єктів авторського права і суміжних прав з особливими, новими властивостями, виникли нові види і способи їх використання, нові виключні права творців (право доступу в інтерактивному режимі). Встановлено, що у національному законодавстві України і в міжнародних договорах не використовується поняття «Інтернет» як середовище використання об'єктів авторських і суміжних прав, як місце для комунікації, натомість норми вітчизняного законодавства (Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права») містять більш широкі поняття, що розповсюджуються на цифрові технології, а саме, відтворення, право на розповсюдження серед широкої публіки (доведення до відома, надання доступу). Встановлено, що для правомірного використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет, необхідно отримати дозвіл від суб'єктів авторського права і суміжних прав. Обґрунтовано, що важливим є забезпечення ефективного і адекватного захисту прав інтелектуальної власності творців, гарантуванням їм відповідної компенсації за використання їхніх об'єктів, стимулювання продовження ними творчої діяльності. Доведено необхідність встановлення певних винятків і обмежень авторських і суміжних прав в інтересах суспільства, з метою сприяння розвитку навчання, науки і культури. Встановлено, що проблеми правової неузгодженості законодавства набувають дедалі більшого значення внаслідок подальшого розвитку інформаційного суспільства та появи нових форм комунікацій, що є транскордонним. Обґрунтовано, що сучасне законодавство у сфері авторського права і суміжних прав потребує змін і внесення доповнень для адекватного відображення економічних реалій, нових форм використання об'єктів тощо.

Ключові слова: авторське право, інтелектуальна власність, Інтернет, цифрове середовище, комунікація.

Ennan R.Ye. Enforcement and protection of copyright in the digital environment (on the Internet).

The article considers certain problematic aspects regarding the implementation and protection of copyright in the digital environment (on the Internet). It has been established that the digital sphere (digital environment, the Internet) is developing at a rapid pace and is particularly relevant in terms of the use and protection of intellectual property rights. It is proven that the development of the digital sphere

(digital environment, Internet) has led to the appearance of the latest objects (in particular, multimedia and digital works), new forms of creativity, new communication media (forms of communication), including an interactive environment. It is proven that in connection with the development of high technologies, the appearance of new objects of copyright and related rights with special, new properties, new types and methods of their use, new exclusive rights of creators (the right of access in interactive mode) have arisen. It was established that the national legislation of Ukraine and international treaties do not use the concept of «Internet» as a medium for the use of objects of copyright and related rights, as a place for communication, instead, the norms of domestic legislation (Civil Code of Ukraine, Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights») contain broader concepts that apply to digital technologies, namely, reproduction, the right to distribute to the general public (disclosure, access). It has been established that for the legitimate use of copyright and related rights on the Internet, it is necessary to obtain permission from the subjects of copyright and related rights. It is substantiated that it is important to ensure effective and adequate protection of the intellectual property rights of creators, guarantee them appropriate compensation for the use of their objects, and encourage them to continue their creative activity. The need to establish certain exceptions and limitations of copyright and related rights in the interests of society in order to promote the development of education, science and culture has been proven. It has been established that the problems of legal inconsistency of legislation are becoming increasingly important as a result of the further development of the information society and the emergence of new forms of cross-border communications. It is substantiated that modern legislation in the field of copyright and related rights needs changes and additions to adequately reflect economic realities, new forms of use of objects, etc.

Key words: copyright, intellectual property, Internet, digital environment, communication.

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ ст. правова охорона об'єктів авторського права і суміжних прав почала зазнавати суттєвих змін на рівні правозастосування, а згодом і нормативних трансформацій у зв'язку з розвитком цифрової ери. Суспільство поступово отримало здобутки новітніх цифрових технологій, стало певною мірою залежним від них, і з часом стало складовою нового суспільного феномену – «інформаційного суспільства», породженого новими комунікаційними технологіями, в рамках яких відбувається комунікація. Цифрова сфера (цифрове середовище, мережа Інтернет) розвивається швидкими темпами і є особливо актуальною щодо використання і захисту прав інтелектуальної власності. Розвиток цифрової сфери (цифрового середовища, Інтернету) призвів до появи новітніх об'єктів (зокрема, мультимедійних і цифрових творів), нових форм творчості, нових комунікаційних носіїв, в тому числі інтерактивного середовища.

Так, для прикладу, у зв'язку із розвитком цифрового середовища загалом Інтернету, зокрема, з'явилися мультимедійні твори, які становлять собою сукупність текстової, графічної інформації, а також зображень, в тому числі зі звуковим супроводом. Сучасні мультимедійні твори є поєднанням багатьох традиційних об'єктів авторського права і суміжних прав. У зв'язку з розвитком високих технологій, появою нових об'єктів авторського права і суміжних прав з особливими, новими властивостями, виникли нові види і способи їх використання, нові виключні права творців (зокрема, право доступу в інтерактивному режимі).

Розвиток всесвітньої глобальної мережі Інтернет спричинив у короткий строк появу низки заяв про нагальну необхідність реформування і внесення змін до чинного законодавства в сфері авторського права і суміжних прав. При цьому, необхідно зазначити, що створення мультимедійних цифрових творів та надання послуг в інтерактивному режимі потребують значних інвестицій.

У Директива ЄС 2019/790 про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку від 17.04.2019 р. вказано, що швидкий розвиток технологій продовжує трансформувати способи створення, виробництва, розповсюдження і використання творів та інших об'єктів, продовжують з'являтися нові бізнес-моделі та нові суб'єкти [1]. Це свідчить про вплив технологій на розвиток авторського права, і додатково зумовлює актуальність дослідження особливостей здійснення авторських прав у цифровому середовищі, у мережі Інтернет.

Стан дослідження. У науковій літературі наявні поодинокі наукові статті щодо даної проблематики. Зокрема, слід звернути увагу на наукові доробки таких авторів як Дробязко В.С. [2], Зеров К.О. [3], Капіца Ю.М. [4], Тарасенко Л.Л. [5], Яворська О.С. [6], та інші. Однак більшість з цих досліджень не висвітлюють всіх проблемних аспектів, пов'язаних із здійсненням та захистом авторських прав у мережі Інтернет, у цифровому середовищі.

Метою дослідження є аналіз правового регулювання відносин, які пов'язані із здійсненням та захистом інтелектуальної власності, авторських прав у цифровому середовищі, визначення проблемних аспектів, обґрунтування висновків щодо вдосконалення правового регулювання досліджуваних відносин.

Виклад основного матеріалу. Основними міжнародними договорами, що забезпечують основу правового регулювання використання об'єктів авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі є Інтернет-договори Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ) від 20 грудня 1996 р.: Договір ВОІВ про авторське право (далі – ДАП, чинний з 06 березня 2002 р.) [7] та Договір ВОІВ про виконання і фонограми (далі – ДВФ, чинний з 20 квітня 2002 р.) [8]. Україна приєдналася до цих Інтернет-договорів ВОІВ 20 вересня 2001 р.

Інтернет-договори ВОІВ у тексті не вживають поняття «*Інтернет*», натомість використовують поняття «*цифрове середовище*» (для охоплення різноманітних комп'ютерних мереж), у якому відповідно до положень зазначених договорів, які посилаються на Бернську та Римську конвенції, застосовуються такі майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав, як: *право на відтворення* (ст. 1 ДАП, ст. 11 ДВФ), *на розповсюдження серед широкої публіки* (ст. 8 ДАП), *право зробити записані виконання доступними* (ст. 10 ДВФ), *право зробити фонограми доступними* (ст. 10 ДВФ) [7; 8]. Сторони Інтернет-договорів ВОІВ зобов'язуються забезпечити правову охорону та ефективні засоби правового захисту від обходу існуючих технічних засобів (ст. 11 ДАП, ст. 18 ДВФ), а також стосовно інформації про управління правами (ст. 12 ДАП, ст. 19 ДВФ) [7; 8].

У національному законодавстві України, так само як і в міжнародних договорах, не використовується поняття «*Інтернет*» як середовище використання об'єктів авторських і суміжних прав, як місце для комунікації з цього приводу цих об'єктів. Норми вітчизняного законодавства (Цивільний кодекс України, Закон України «Про авторське право і суміжні права») містять більш широкі поняття, що розповсюджуються на цифрові технології, а саме, відтворення, право на розповсюдження серед широкої публіки (доведення до відома, надання доступу). Основні положення полягають у визначенні прав, пов'язаних з використанням творів, виконань, фонограм у цифровій формі, в тому числі в інтерактивних комп'ютерних мережах. Зокрема, відповідно до положень Договорів ВОІВ автори, виконавці, виробники фонограм мають *виключні права дозволяти відтворення своїх творів, виконань, фонограм в цифровому середовищі, а також „здійснювати доступ” до своїх творів, виконань, фонограм* [7; 8].

Під здійсненням доступу мається на увазі доведення до загального відома через дротові та недротові засоби зв'язку творів, виконань, фонограм таким чином, що представники публіки можуть здійснювати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їхнім власним вибором. До виключного права автора, виконавця, виробника фонограм, відеограм, організації мовлення відноситься право *дозволяти відтворення*, відповідно, твору, виконання, фонограми, відеограми, програми мовлення (статті 441, 453–455 Цивільного кодексу України [9], статті 12, 39, 40 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [10]). *Відтворення* включає зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер (стаття 1 Закону). До виключного права автора, виконавця, виробника фонограм також відноситься право *надання доступу* будь-якій особі до твору, фонограми та зафіксованого виконання з місця та в час, обраних нею (статті 453, 454 Цивільного кодексу України [9]).

Крім того, якщо, наприклад музичні або відео-файли планується *продавати через мережу Інтернет*, на це також потрібно *отримати дозвіл від автора, виконавця, виробника фонограм, відеограм*. Зокрема, відповідно до статті 441 Цивільного кодексу України, статті 12 Закону України «Про авторське право і суміжні права» *використанням твору є його продаж. Використанням виконання або фонограми, відеограми є продаж та інше відчуження оригіналу чи примірника запису виконання* (стаття 453 Кодексу) або фонограми, відеограми (стаття 454 Кодексу). Отже, для *правомірного використання* об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет, необхідно отримати дозвіл від суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Загалом у науковій літературі виділяють наступні тенденції розвитку авторського права, зумовлені цифровими технологіями, які формуватимуть і відповідне правове регулювання: перевага цифрової форми існування об'єктів авторського права; існування виключно цифрових об'єктів авторського права (зокрема, комп'ютерна програма), а також об'єктів, які існують майже завжди у цифровій формі (і з часом також стануть виключно цифровими) – бази даних, аудіовізуальні твори, фотографії та ін.; створення більшості об'єктів авторського права у цифровій формі з по-

дальшою можливістю переведення у паперову або іншу форму вираження; виникнення нових цифрових об'єктів авторського права (NFT, відеогра, мультимедіа тощо), які потребують чіткого визначення їх правового режиму; можливість швидкої оцифровки об'єктів авторського права; швидкий обмін інформацією завдяки мережі Інтернет, що надає можливість поширювати, передавати, розповсюджувати об'єкти авторського права по всьому світу; нові способи використання та поширення об'єктів авторського права у цифровому середовищі (хмарні технології, стрімінг тощо); множинність електронних примірників певного об'єкту авторського права, зумовлене можливістю копіювання і використання файлу різними особами в один і той самий час, але у різних місцях, та інші [5, с. 64]. Ці тенденції слід враховувати при реформуванні вітчизняного законодавства у сфері авторського права.

У цифровому середовищі, в мережі Інтернет часто мають місце порушення прав інтелектуальної власності.

З аналізу ст. 53 Закону України «Про авторське право і суміжні права» вбачається, що *порушенням авторського права і суміжних прав*, що дає підстави для судового захисту, є зокрема: 1) вчинення будь-якою особою дій, які *порушують особисті немайнові права* суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, та їх *майнові права*; 2) *піратство* у сфері авторського права і (або) суміжних прав – опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення; 3) будь-які дії для *свідомого обходу технічних засобів* захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу; 4) *підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами* без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління; 5) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення *об'єктів авторського права* і (або) суміжних прав, з яких *без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація* про управління правами, зокрема в електронній формі [10].

Часто виникає питання, чи провайдери мають бути відповідальними особами, оскільки вони забезпечують комунікацію між суб'єктами у цифровому середовищі. Оскільки законодавство України *звільняє провайдерів* від відповідальності за зміст інформації, що використовують у комунікаційних системах їхні клієнти в процесі комунікації, регулювання відносин провайдер-клієнт і провайдер-правоволоділець відбувається в основному на договірному та претензійному рівні. Зокрема, торрент-оператори можуть приймати претензії правовласників і блокувати посилання на піратські файли за прикладом, як це відбувається на сайті YouTube.

З метою дотримання законодавства у сфері авторського права і суміжних прав Інтернет-провайдери у своїй діяльності можуть керуватися такими рекомендаціями: 1) включення до договору про надання провайдерських послуг *розділу «Використання об'єктів авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет»*; 2) визначення у розділі «Використання об'єктів авторського права і суміжних прав в мережі Інтернет» *умов використання* та об'єктів авторського права і суміжних прав; 3) визначення у договорі про надання провайдерських послуг відповідальності користувачів за неправомірне використання об'єктів авторського права і суміжних прав згідно з чинним законодавством України.

Важливим є також забезпечення ефективного і адекватного захисту прав інтелектуальної власності творців, гарантуванням їм відповідної компенсації за використання їхніх об'єктів, стимулювання продовження ними творчої діяльності. Крім того, варто наголосити також й на необхідності встановлення певних винятків і обмежень авторських і суміжних прав в інтересах суспільства, з метою сприяння розвитку навчання, науки і культури.

Неабияке значення в даному випадку має боротьба з нелегальними формами комерційного збуту підроблених і піратських творів. Необхідно встановити жорсткі справедливі санкції, запровадити практику оскарження порушення авторських і суміжних прав у сфері цифрового середовища, вжити відповідних заходів задля гарантування застосування цих санкцій і способів оскарження. Такі санкції повинні бути переконливими і надавати можливість вимагати виплати компенсації, відшкодування завданої шкоди, і передбачати конфіскацію контрактної продукції.

Отже, сучасне законодавство у сфері авторського права і суміжних прав потребує змін і внесення доповнень для адекватного відображення економічних реалій, нових форм використання

об'єктів тощо. Проблеми правової неузгодженості законодавства набуває дедалі більшого значення внаслідок подальшого розвитку інформаційного суспільства, що є транскордонним. Без гармонізації національного законодавства з міжнародними і європейськими стандартами в цій сфері у відповідь на виклики розвитку технологій, може призвести до неефективності захисту прав інтелектуальної власності.

Прийняття на міжнародному рівні у 1996 р. Договору ВОІВ про авторське право і Договору ВОІВ про виконання і фонограми піднесло міжнародну охорону авторських і суміжних прав на сучасний, якісно новий рівень, вдосконалило засоби боротьби з піратством у світі. Поза сумнівом, запровадження цих двох договорів – це значний крок у новітній правовій охороні об'єктів авторського права і суміжних прав. Зазначені договори з одного боку покликані гармонізувати законодавство держав, що приєдналися до них, а з іншого – є підґрунтям для подальшого розвитку законодавства в сфері інтелектуальної власності на міжнародному рівні.

Так, зокрема, у 1998 р. у США було прийнято Закон про захист авторського права у цифровому тисячолітті. Вищезазначені договори часто називають «Інтернет-договорами ВОІВ», оскільки поява мережі Інтернет слугувала причиною серйозного перегляду і систематизації нормативних положень на міжнародному рівні у сфері авторського права і суміжних прав.

Однією зі складових розбудови внутрішнього єдиного спільного ринку ЄС є формування політики інформаційного суспільства, покликаної забезпечити виникнення та обіг нових товарів і послуг, які надаються через інформаційну мережу з використанням як вже існуючих об'єктів авторського права і суміжних прав, так і створюваних нових об'єктів завдяки розвитку сучасних новітніх технологій і комунікацій. Проте, можливості новітніх технологій, окрім стимулювання нових можливостей творчої самореалізації та поширення творчого продукту, роблять результат інтелектуальної діяльності юридично незахищеним, якщо застосовувати лише традиційні способи правового забезпечення. Тому, крім ВОІВ, процес формування інформаційного суспільства у контексті забезпечення захисту авторських і суміжних прав, пройшов у країнах-членах ЄС.

У Зеленій книзі «Авторське право і виклик технологій» 1988 р., розробленій Європейською Комісією було зроблено правовий і економічний аналіз невідкладних проблем, викликаних розвитком нових технологій з точки зору ЄС. В цьому документі було зазначено, зокрема, те, що новітні технології відкривають можливість легкого здійснення неправомірних транскордонних операцій з порушенням авторського права і суміжних прав. У Білій книзі «Розвиток, конкурентоздатність, зайнятість: виклики та шляхи в ХХІ ст.» 1993 р. звернуто увагу на тенденцію використання нових технологій та результатів творчої діяльності у європейській економіці.

Авторське право і суміжні права визначено важливим чинником впровадження в обіг відповідних товарів і послуг. Зелена книга «Про стратегічні дії для посилення індустрії в контексті аудіовізуальної політики ЄС» 1994 р., яка надає захист європейській аудіовізуальній індустрії, окреслила проблеми, викликані новими технологіями. Науковий прогрес відіграє особливу роль для прав інтелектуальної власності як фундаментальну частину регуляторної системи, необхідної для розвитку інформаційного суспільства.

У 1995 р. у ЄС було прийнято Зелена книгу «Про авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві» у якій були зазначені питання постачання нових послуг та наявне середовище в інформаційному суспільстві, про особливості функціонування інформаційного суспільства, про майнові і моральні права суб'єктів авторського права і суміжних прав, актуальні способи використання їхніх прав, пов'язаних з цифровою ерою, про набуття і вичерпання прав, управління ними, технічні проблеми ідентифікації та захисту прав.

Пізніше, у 1996 р. було прийнято Повідомлення «Про авторське право і суміжні права в інформаційному суспільстві», у 1997 р. та 1999 р. Пропозиції щодо Директиви ЄС з авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві. В цих документах було виділено законодавчі ініціативи, гармонізацію яких необхідно було досягнути у межах ЄС, для того, щоб забезпечити необхідний рівень захисту авторських і суміжних прав у структурі єдиного ринку. В цих документах, зокрема, йшлося про особливі права на відтворення, розповсюдження, публічне сповіщення, інтерактивний зв'язок, комунікації.

В результаті у 2001 р. було прийнято Директиву ЄС «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав у інформаційному суспільстві» [8] («Інформаційну Директиву»), що стало логічним продовженням гармонізації найбільш актуального сектору використання прав інтелектуальної власності. Зазначена Директива фактично є відповіддю ЄС на зміну структури

захисту авторського права і суміжних прав у зв'язку з появою і розвитком цифрового середовища, з неї почалося формування нового етапу гармонізації авторського права і суміжних прав в Європі.

Директива ЄС 2001 р. «Про гармонізацію деяких аспектів авторського права і суміжних прав у інформаційному суспільстві» [11] пропонує вдосконалити національні законодавства країн-членів ЄС як нагальну необхідність внаслідок появи нових форм використання об'єктів авторського права і суміжних прав у інформаційній сфері. Директива гармонізує низку невід'ємних майнових прав, що належать авторам і суб'єктам суміжних прав, а також обмеження і винятки, захист технологічних заходів та інформації з управління правами та важливі аспекти щодо санкцій і способів оскарження порушених прав.

Директивою було закладено правовий фундамент як для запобігання та припинення порушень, так і для стимулювання ефективної взаємодії усіх зацікавлених у цьому осіб. На особливу увагу заслуговує положення Директиви про зобов'язання країн-членів ЄС забезпечити можливість застосування ефективної судової заборони не тільки проти самих порушників, але й проти посередників, чії послуги використовуються третіми особами для порушення авторських і суміжних прав.

Йдеться не лише про провайдерів доступу, які забезпечують послуги зв'язку для користувачів Інтернету, але й про інших осіб, які беруть участь у відтворенні та розповсюдженні об'єктів авторського права і суміжних прав, що охороняються, тобто виробництв з виготовлення і розповсюдження відповідної продукції, осіб, що забезпечують технічні умови для публічного сповіщення тощо.

Директива, на жаль, не вирішує низки важливих питань, зокрема: правове регулювання у цифровому середовищі транснаціональних передач організацій мовлення; впровадження моральних прав; визначення осіб, які мають нести відповідальність перед правоволодільцями у випадку незаконного цифрового сповіщення у інтерактивному режимі.

У Директиві є стрижнева важлива позиція щодо необхідності гарантування справедливого балансу між правами та інтересами різних категорій суб'єктів права, а також між різними категоріями суб'єктів права та користувачів відповідних об'єктів.

Пізніше процес подальшої гармонізації законодавства у сфері авторського права і суміжних прав прискорив розвиток національних законодавств країн-членів ЄС. Зокрема, у Франції за підтримки представників музичної індустрії і кінематографу у 2009 р. було ухвалено Закон «Про творчість та Інтернет» («Антипіратський закон»), який спрямований на захист використання об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет.

У цьому Законі закріплено досить жорстку систему контролю за дотриманням авторських прав в мережі Інтернет. Так, спочатку користувач, який нелегально скачує або розміщує файли в Інтернеті, отримує попередження на електронну скриньку. Після цього йому надсилають листа за місцем проживання. У випадку, якщо ці заходи не матимуть ефекту, суд має право закрити порушнику доступ до мережі Інтернет, оштрафувати його або засудити до тюремного ув'язнення. При цьому власники Інтернет-сайтів, які сприятимуть піратству, також можуть бути оштрафовані, а самі Інтернет-сайти будуть закриті на певний строк. У 2010 р. було прийнято Закон «Про цифрову економіку» у Великій Британії, що є схожим за змістом до аналогічного Закону Франції.

У 2008 р. Європейська Комісія зробила наступний крок щодо подальшого розвитку інформаційного суспільства – прийняття Зеленої книги «Авторське право в економіці знань», одним з основних завдань якої є забезпечення вільного руху знань і інновацій у межах єдиного спільного ринку ЄС. Зелена книга зосереджує увагу на особливій ролі авторського права у поширенні знань у сфері науки і освіти. В цьому документі йдеться, зокрема, про наукову і публіцистичну літературу, бібліотеки, дослідників, освітян.

У 2009 р. Європейська Комісія у Повідомленні «Авторське право в економіці знань» розробила правила, що покликані полегшити розміщення книг і рукописів в Інтернеті. Документ спрямований на підтримку важливих культурних змін, пов'язаних з масовим оцифруванням книг та їх подальшим розповсюдженням у цифровому форматі, у тому числі й колекцій європейських бібліотек. У Зеленій книзі наголошується, що електронні бібліотеки мають забезпечити як дослідників і освітян, так і звичайних користувачів новими можливостями через сучасні технології для комунікації. Особливу увагу у тексті документу приділено питанню творів невідомих авторів та авторів, яких неможливо віднайти, оскільки таких творів наразі виявилось доволі багато (зокрема, ілюстрацій статей у пресі).

У 2011 р. було підготовлено Зелену книгу «Про розповсюдження онлайн аудіовізуальних творів у ЄС інтерактивним шляхом: можливості і виклики у створенні єдиного цифрового ринку». У документі йдеться не лише про виробництво аудіовізуальних творів, але й про їх розповсюдження в інтерактивному режимі, про послугу «відео на замовлення», про ліцензування в аудіовізуальній сфері, аудіовізуальний архів. Особлива увагу приділена виробництву і поширенню кінофільмів, телепередач, а також питанню винагороди авторів і виконавців за інтерактивне використання аудіовізуальних творів.

Висновки. Здійснення і захист авторських прав у цифровому середовищі, у мережі Інтернет, потребують належного правового регулювання. Закон України про «авторське право і суміжні права», який було оновлено у 2022 р., не вирішує всіх проблем правового регулювання, особливо, які виникають щодо здійснення і захисту таких прав у цифровому середовищі. Особливої уваги потребують мультимедійні твори та інші твори, які існують виключно у цифровій формі, оскільки їх використання у цифровому середовищі нерідко пов'язане із комунікацією між суб'єктами, які взаємодіють у віртуальному світі. Також слід враховувати сучасні тенденції розвитку авторського права, які зумовлені цифровими технологіями, та впливають на його реформування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Директива ЄС 2019/790 про авторське право і суміжні права на Єдиному цифровому ринку та про внесення змін до директив 96/9/ЄС та 2001/29/ЄС від 17.04.2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_022-19#Text (дата звернення 05.12.2024 р.).
2. Дробязко В.С. Актуальні проблеми авторського права і суміжних прав у цифровому середовищі. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2010. № 5 (55). С. 66–81.
3. Зеров К.О. Особливості захисту авторських прав на твори, розміщені в мережі інтернет. НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ. К.: Інтерсервіс. 2018. 220 с.
4. Капіца Ю.М. Розвиток авторського права і суміжних прав в Європейському Союзі. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини*. 2012. № 38-39. С. 108–111.
5. Тарасенко Л.Л. Авторське право у цифрову епоху: основні тенденції і зміни. *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. 2022. № 75. С. 61–72.
6. Яворська О.С. Охорона авторських і суміжних прав у разі їх порушення з використанням мережі Інтернет. *Право України*. 2018. № 1. С. 81–90.
7. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про авторське право, прийнятий Дипломатичною конференцією 20.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_770/conv#Text (дата звернення 05.12.2024 р.).
8. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20.12.1996 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_769/conv#Text (дата звернення 05.12.2024 р.).
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення 05.12.2024 р.).
10. Про авторське право і суміжні права: Закон України № 2811-IX від 01.12.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення 05.12.2024 р.).
11. Директива ЄС 2001/29/ЄС про гармонізацію окремих аспектів авторського права і суміжних прав в інформаційному суспільстві від 22.05.2001 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_005-01#Text (дата звернення 05.12.2024 р.).